

Koninklijk Instituut voor
het Kunstpatrimonium

Erfgoed
Challenge
Patrimoine

Erfgoed Challenge daagt 11,5 miljoen Belgen uit om hun erfgoed beter te maken

Het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK) lanceert de Erfgoed Challenge, een krachtig initiatief om kunstschaten en monumenten uit ons verleden onder de aandacht te brengen en via brede participatie een betere zorg te bieden. De kerk in je geboortedorp, een schilderij dat je niet meer loslaat, die vuurtoren waar je zo graag naartoe wandelt, dat café met zijn prachtige interieur... erfgoed is overal om ons heen, in het straatbeeld, in musea, op onverwachte plaatsen. Om dat erfgoed vandaag te laten schitteren en zo door te geven aan de volgende generaties, nodigt het KIK iedereen uit om tot 21 november te stemmen op zijn of haar favoriete erfgoed. In de aanloop naar 2030, de 200ste verjaardag van België, zullen we zo elk jaar een erfgoedschat restaureren én in het hart van de mensen brengen. Zo maken we samen ons erfgoed, beter, best.

Zes unieke erfgoedschaten

Het KIK selecteerde voor deze eerste editie zes erfgoedparels uit heel verschillende periodes en plaatsen in België. Elk met hun unieke verhaal, opbouw, stijl en noden belichamen ze samen de rijkdom en variatie van ons erfgoed. Stuk voor stuk verdienen ze de beste zorgen.

Iedereen kan vanaf 20 oktober een maand lang stemmen op zijn of haar favoriete kandidaat. Uit de top 3 van de publieksstemming, met het favoriete project in elk van de drie regio's, kiest een commissie van erfgoedliefhebbers de winnaar. Die erfgoedparel zullen de experts van het KIK opnieuw laten schitteren door haar de beste zorgen te bieden: een duurzame restauratiebehandeling, het optimaliseren van de bewaaromgeving, een gedroomde publieksopstelling...

De genomineerden van de Erfgoed Challenge 2021 zijn:

- De Merovingische sarcofaag van Chrodoara in Amay (ca. 730): een verborgen parel, de enige ter wereld met een menselijke afbeelding en een opschrift
- Het interieur van de grafkapel van Peter Paul Rubens in de Antwerpse Sint-Jacobskerk (17de eeuw): een adembenemend barok ensemble met schilder- en beeldhouwkunst
- Art Nouveau woningen in Brussel (eind 19de-begin 20ste eeuw): unieke totaalkunstwerken die eens het jonge België internationaal op de kaart zetten
- De theaterkostuums van James Ensor in het Mu.ZEE in Oostende (ca. 1911-1932): kleurrijke kostuums door Ensor ontworpen voor zijn ballet *Gamme d'Amour*
- De gipsotheek van Constantin Meunier (Elsene, 2de helft 19de-begin 20ste eeuw): een verzameling fragiele gipsen beelden die het creatieproces van de meester tonen
- De schatten van de kathedraal van Doornik (7de-20ste eeuw): een uitzonderlijk rijke collectie West-Europese kunstwerken en sierobjecten

Hilde De Clercq, algemeen directeur a.i. van het KIK: “Erfgoed, dat zijn prachtige kunstwerken, objecten en gebouwen met een innige betekenis voor individu en samenleving. Kostbare geschenken uit het verleden die we in al hun schittering willen doorgeven aan de volgende generaties. Mijn hart breekt als ik zie hoe groot de noden zijn en hoe beperkt de aandacht en middelen. Met de Erfgoed Challenge brengen we hier verandering in brengen.”

Publieksstemming

Tot 21 november kan iedereen zijn of haar stem uitbrengen op een van de zes genomineerde erfgoedschatten. <https://www.kikirpa.be/nl/erfgoedobjecten/stemmen>

Uit de top 3 van de publieksstemming, met het favoriete project in elk van de drie regio's, kiest een commissie van erfgoedliefhebbers de winnaar. Die wordt bekendgemaakt op donderdag 2 december. Wie stemde voor het winnende project, maakt bovendien kans op **'Het Eeuwig Geldend Toegangsticket'**. Dat geeft 100 jaar lang gratis toegang tot het winnend erfgoedobject en kan door de winnaar overgedragen worden van generatie op generatie. Zo willen we het symbolische eeuwige karakter van erfgoed aantonen in de vorm van een unieke prijs.

Een commissie met een hart voor erfgoed

De Erfgoed Challenge wordt begeleid door een commissie van Belgen met een heel diverse achtergrond, maar allen met een groot hart voor erfgoed. Zij ondersteunen de campagne en selecteren samen het winnende project uit de top drie van de publieksstemming. Daarbij houden ze rekening met de urgentie van een behandeling, de betekenis van het project voor de gemeenschap, de lokale betrokkenheid en de populariteit van de erfgoedschat in de stemcampagne.

De commissieleden zijn:

- Baron Frans van Daele, gewezen topdiplomaat en kabinetschef van koning Filip en van Europees voorzitter Herman Van Rompuy, bestuurder van de KU Leuven en van de Muziekkapel Koningin Elisabeth.
- Michel Moortgat, CEO van brouwerij Duvel Moortgat, voorzitter van het Erfgoedfonds van de Koning Boudewijnstichting en voorzitter van het hedendaags kunstencentrum WIELS in Brussel.
- Hadja Lahbib, journaliste en nieuwsanker bij de RTBF, documentairemaakster en filmregisseuse en opdrachthouder voor 'Brussel 2030' (kandidaatstelling Brussels Hoofdstedelijk Gewest tot culturele hoofdstad van Europa in 2030).
- Hanan Challouki, oprichtster van Inclusified, schrijfster van het boek *Inclusieve Communicatie*, laureaat van de *Forbes 30 under 30 Europe 2018*-lijst, gastdocent aan de Odisee Hogeschool, vice-voorzitter van de *Belgian Association of Marketing* en onafhankelijk bestuurder bij *Flanders Investment & Trade*.
- Christophe Deborsu, wetstraatjournalist, presentator van *C'est pas tous les jours dimanche* (RTL), auteur van de bestseller *Dag Vlaanderen!* en columnist voor *Het Belang van Limburg*.
- Jannie Haek, gedelegeerd bestuurder van de Nationale Loterij
- Hilde De Clercq, algemeen directeur a.i. van het KIK, voorzitter van de commissie

Een erfgoedparel laten schitteren

Zodra het winnende project op 2 december is bekendgemaakt, gaat het interdisciplinaire team van het KIK aan de slag. Ze brengen de specifieke noden gedetailleerd in kaart en stellen een concreet plan van aanpak voor aan de beheerder van het erfgoed en aan de bevoegde overheden. Tegelijk richten ze een vriendenkring op om de lokale gemeenschap te verbinden rond het project.

Vervolgens zet het team al zijn expertise in voor het eigenlijke onderzoek, een duurzame conservatie-restauratiebehandeling, het optimaliseren van de bewaaromgeving, een

gedroomde publieksofstelling... Dat hele proces wordt in beeld gebracht en breed gecommuniceerd om zo de fascinatie voor erfgoed én de finesses van de zorg te delen.

Het einde van de werken wordt beklonken met een groot feest voor de lokale gemeenschap en alle liefhebbers. En na hen zullen nog vele generaties kunnen genieten van hún erfgoedparel!

Tien erfgoedschatten in tien jaar tijd

In de aanloop naar 2030 zal jaarlijks een nieuw erfgoedproject worden gestart. Vanaf de volgende editie, in 2022, kunnen erfgoedbeheerders ook zélf projecten voordragen. Na een voorselectie in overleg met de bevoegde administraties, maakt het KIK jaarlijks een nieuwe lijst bekend voor de publieke stemcampagne. Deze voorselectie houdt rekening met de urgentie van behandeling, het bovenlokaal belang van het erfgoed, of het past binnen de competentie en de capaciteit van het KIK en of er een mogelijkheid is tot innovatie en kennisontwikkeling. De looptijd van de behandeling zal telkens afhangen van de gekozen erfgoedschat en haar specifieke noden.

Het KIK draagt al het erfgoed een warm hart toe en wil zoveel mogelijk erfgoedschatten helpen. In functie van de maatschappelijke inbreng hoopt het KIK om meerdere projecten per jaar te kunnen uitvoeren. Zo wil de Erfgoed Challenge uitgroeien tot een duurzaam kader voor brede participatie en filantropie in de erfgoedzorg.

Een krachtig initiatief

De Erfgoed Challenge is een initiatief van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK, Brussel). Deze federale wetenschappelijke instelling speelt sinds 1948 een pioniersrol in de erfgoedzorg. Hun interdisciplinair team van wetenschappers, restaurateurs, kunsthistorici, fotografen en specialisten in beeldvorming bestudeert onze Belgische erfgoedschatten, geeft ze een duurzame behandeling en brengt ze dichterbij alle liefhebbers.

Het KIK is vooral gekend als uitvoerder van toprestauraties zoals die van het Lam Godsveelluik van de gebroeders van Eyck, maar coördineert evengoed noodhulp aan erfgoed of bewaart het collectief visueel geheugen in de online databank BALaT, met meer dan 1 miljoen foto's van het cultureel erfgoed. www.kikirpa.be

De Nationale Loterij is de eerste Founding Partner van de Erfgoed Challenge, met dank aan al haar spelers. De financiering van de behandeling van het winnende project wordt verder aangevuld door een fondsenwervingscampagne bij bedrijven, fondsen en het grote publiek. Erfgoed is van iedereen. Door mensen op directe wijze te betrekken bij de zorg ervoor, wordt het belang voor individu en samenleving vergroot. Dat is cruciaal om het Belgische erfgoed de zorgen te bieden die het verdient.

Waarom gaan de commissieleden de Erfgoed Challenge aan?

Hanan Challouki:

"De Erfgoed Challenge sprak mij niet meteen aan. Dat klinkt niet positief, maar het is precies de reden waarom ik me wél aansloot zodra ik er meer over hoorde. Erfgoed wordt immers vaak beschouwd als een privilege van een select clubje, terwijl het van en voor iedereen is. Wij en onze voorouders hebben allen bijgedragen aan ons erfgoed en zijn er zelf door gevormd. Ik wil mij dus persoonlijk engageren om het belang van erfgoed op een inclusieve manier uit te dragen aan een breed publiek."

Michel Moortgat:

"Als jonge brouwer luisterde ik altijd graag en veel naar oudere collega's. Eén van hen vertelde me ooit dat wie zijn verleden eert, zijn toekomst verzekert. En dat klopt. Je moet weten van waar je komt om te kunnen beslissen waar je naartoe wil gaan. Zorg dragen voor ons erfgoed is zorg dragen voor ons gemeenschappelijk verleden en zodoende onze gemeenschappelijke toekomst verzekeren."

Hadja Lahbib:

"Erfgoed bewaren is zorg dragen voor onszelf, ons bewust worden van wie we zijn, wat ons deel maakt van een buurt, een stad, een land. Met zijn werk beschermt en onthult het KIK de schatten van ons erfgoed. Ik ben bijzonder enthousiast om deel te nemen aan dit project, dat de deskundigheid van wetenschappers combineert met de deelname van burgers".

Christophe Deborsu:

"2030 is een mijlpaal in de geschiedenis van ons land, 200 jaar België. Erfgoed is des te meer een mijlpaal in ons lang gemeenschappelijk verhaal. Wat mooi is: wat de vorige generaties vaak samen hebben gedaan, verbindt ook vandaag. Voor erfgoed zorgen is voor onszelf zorgen. Daarom doe ik graag mee."

Jannie Haek:

De Nationale Loterij heeft het Belgische erfgoed altijd gesteund. Toen het KIK ons de Erfgoed Challenge voorlegde, lag het voor de hand dat wij de Founding Partner zouden worden. Als instelling maakt de Nationale Loterij deel uit van het erfgoed van alle Belgen en het is dan ook niet meer dan normaal dat wij meewerken aan de instandhouding van het erfgoed van België.

Voorzitter Hilde De Clercq:

"Wij ervaren dagelijks hoe sterk de band is tussen mensen en hun erfgoed. Dat lokaal engagement is precies wat we vanuit het KIK meer dan ooit gaan steunen met de Erfgoed Challenge. Samen de zorg voor erfgoed opnemen, dat brengt mensen samen, dat verbindt."

Thomas Dermine:

Als federale staatssecretaris belast met het wetenschapsbeleid en dus met het KIK, is het mij een genoegen om deel uit te maken van de officiële lancering van de Erfgoed Challenge.

Tijdens mijn ontmoetingen met de verschillende teams van het KIK ben ik mij bewust geworden van de binnen de instelling beschikbare deskundigheid en het belang van haar activiteiten. Ons erfgoed bestuderen en in stand houden betekent inderdaad zorg dragen voor het werk van onze voorouders, de sporen van de geschiedenis bewaren, onze geschiedenis bestuderen aan de hand van de gebouwen en voorwerpen die er de getuigen van zijn.

Deze kunstwerken, monumenten en voorwerpen die symbool staan voor ons verleden, geven mee vorm aan onze identiteit.

Na de verschrikkelijke overstromingen van juli werden vele erfgoedstukken beschadigd. Er werd een crisiscomité opgericht omdat de coördinatie van de initiatieven op het gebied van het erfgoed noodzakelijk en dringend was. Het KIK positioneerde zich vanzelfsprekend als coördinator van dit crisiscomité en het instituut gaf de noodzakelijke aanzet tot een gecoördineerde en inclusieve mobilisatie van regionale actoren.

De essentiële rol van het KIK werd onlangs opnieuw in de verf gezet in het kader van de restauratie van het Lam Gods door de gebroeders Van Eyck. De onthullingen rond het veelluik zijn verbluffend. Deze resultaten getuigen van de uitmuntendheid die het KIK heeft weten te bereiken, dankzij het interdisciplinaire team van restaurateurs, chemici, kunsthistorici, fotografen en beeldvormingsspecialisten.

De vandaag gepresenteerde campagne biedt burgers de mogelijkheid bij te dragen aan de restauratie van het erfgoed, zowel door prioritair te kiezen welke stukken gerestaureerd moeten worden als door de werkzaamheden mee te financieren. Afgezien van de uiteraard welkome financiële steun is dit een geweldige actie om onze medeburgers bewust te maken van hun erfgoed, maar ook van de geschiedenis van de kunst en van de technologieën die het mogelijk maken om voorwerpen en gebouwen te bewaren, te onderhouden en te restaureren.

U zult begrijpen dat ik volledig overtuigd ben van de relevantie en het belang van het project en van het feit dat het KIK alle troeven in handen heeft om het tot een goed einde te brengen!

Ik wil iedereen bedanken die aan dit project heeft bijgedragen en ik denk daarbij aan de directie en het personeel van het KIK, maar ook aan de Nationale Loterij die vandaag op het hoogste niveau wordt vertegenwoordigd door Jannie Haek en aan degenen die hun gezicht hebben geleend voor de promotiecampagne van de Erfgoed Challenge.

Ik kijk ernaar uit dit project van nabij te volgen en wens het veel succes toe.

Thomas Dermine
20 oktober 2021

De genomineerden van de Erfgoed Challenge 2021

HR beelden: <https://www.kikirpa.be/pers>

Persinformatie:

simon.laevers@kikirpa.be | + 32 (0) 494 32 07 80

gerrie.soetaert@skynet.be | + 32 (0) 475 47 98 69

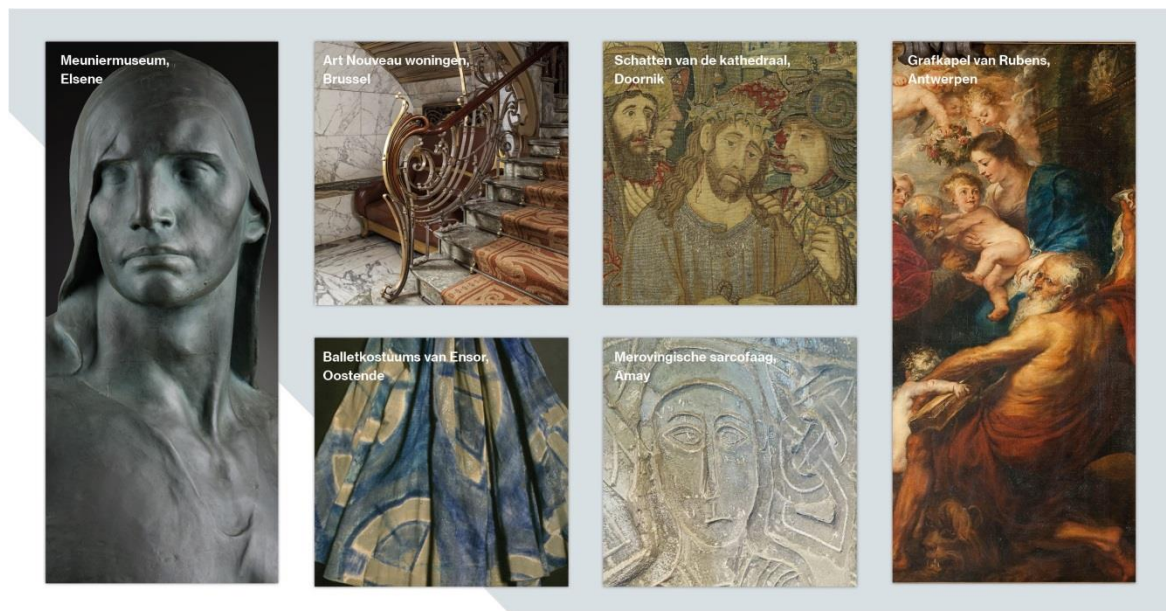

Foto 1: de 6 genomineerden van de Erfgoed Challenge 2021

Sarcofaag van heilige Chrodoara Collegiale kerk van Sint-Joris-en-Sint-Oda, Amay, ca. 730

De werkdag van 22 januari 1977 liep op zijn einde toen twee archeologen van de archeologische kring Haspengouw-Condroz onder het koor van de Sint-Joriskerk in Amay plots met het getik van hun beitels een hol geluid opmerkten. Enkele minuten later stonden ze oog in oog met een mysterieuze figuur op het deksel van een kalkstenen kist. Aan de bovenzijde van deze sarcofaag konden de archeologen een inscriptie ontcijferen:

*CHRODOARA NUBELIS MAGNA ET INCLITIS EX SUA SUBSTANCIA
DICTAVIT SANCTOARIA – Nobele Chrodoara, groots en illuster, uit haar eigen
rijkdom het heiligdom verrijkt*

Chrodoara nubelis – Nobele Chrodoara

De sarcofaag werd in de Merovingische periode (ca. 730) gemaakt voor de stoffelijke resten van een zekere Chrodoara. Deze mysterieuze Chrodoara - ook gekend in Amay als de heilige Oda - was een aristocratische dame die ongeveer een eeuw eerder in Amay een klooster stichtte.

Op het deksel van de sarcofaag is ze rechtopstaand afgebeeld met een staf in haar rechterhand. Dit is de enige bekende Merovingische sarcofaag met een menselijke figuur en een tekstinscriptie. Het is dan ook een absoluut topstuk.

Naar het volgende millennium

Voor velen is de Merovingische sarcofaag van Amay een onbekende erfgoedschat. Daar willen we verandering in brengen! De sarcofaag staat tentoongesteld op de plaats waar ze in 1977 gevonden werd: vlak voor het hoogaltaar van de kerk, op ongeveer drie meter diepte. Ze is zichtbaar door een glazen vloerplaat. In samenwerking met de stad, de kerkfabriek en het lokale museum werken we een plan uit voor een verbeterde ontsluiting van deze unieke sarcofaag. In functie daarvan gaan we ook na welke ingrepen nodig zijn op de sarcofaag zelf en zorgen we voor een optimale bewaringstoestand. Zo garanderen we de toekomst van deze erfgoedschat en schenken we nieuw leven aan de heilige Chrodoara.

Foto 2: Sarcofaag van Chrodoara (detail), ca. 730, Savonnières steen, 184 x 57 x 71 cm, Collegiale kerk van Sint-Joris-en-Sint-Oda, Amay.
© KIK-IRPA, Brussel

<http://balat.kikirpa.be/object/10072390>

<https://www.kikirpa.be/nl/erfgoedobjecten/sarcofaag-van-heilige-chrodoara>

Het interieur van de grafkapel van Peter Paul Rubens en zijn familie Sint-Jacobskerk, Antwerpen, 2de helft 17de eeuw

Peter Paul Rubens (1577-1640) is één van de belangrijkste schilders uit de westerse kunstgeschiedenis. De Antwerpse schilder brengt bijna 400 jaar na zijn dood nog steeds internationale erkenning aan onze contreien. Hij stond aan het hoofd van een bijzonder productief atelier dat in de zeventiende eeuw schilderijen vervaardigde voor opdrachtgevers in binnen- en buitenland.

Creatief genie, diplomaat en familieman

Rubens kon met zijn penseel als geen ander vorm en kleur geven aan hartstochtelijke emoties en grandioze gebeurtenissen. Naast zijn vernuftige creaties was hij een bijzonder scherpzinnig en geleerd man met een bloeiende diplomatieke en politieke carrière. Zo speelde hij een beduidende rol als raadsman van aartshertogin Isabella in de vredesonderhandelingen tussen Engeland en Spanje. Maar bovenal was hij een liefhebbend broer, echtgenoot van Isabelle Brandt (1591-1626) en later Hélène Fourment (1614-1673) en vader van acht kinderen.

Een zwaard van droefheid zal uw hart doorboren

Op 2 juni 1640 verwisselde Rubens het tijdelijke voor het eeuwige. De stoffelijke resten van de schilder en zijn familie kregen een plaats in de Antwerpse Sint-Jacobskerk op een steenworp van zijn stadsresidentie. Het altaar in de kapel Onze-Lieve-Vrouw van Smarten, beter gekend als de Rubenskapel, bestaat uit een monumentaal altaarstuk met het schilderij *Madonna omringd door heiligen* van zijn eigen hand. Het is niet geweten voor wie het werk eigenlijk geschilderd werd, noch waarom het nooit opgeleverd werd. Het bleef bijgevolg in het bezit van Rubens tot aan zijn dood. Boven op het altaar bevindt zich een Mariabeeld van de hand van zijn leerling Lucas Faydherbe (1617-1697).

Voor de eeuwigheid

Vandaag heeft de laatste rustplaats van deze schilder echter dringend nood aan een conservatie-restauratie ingreep. Zowel het schilderij in het altaarstuk als de architecturale omlijsting en het Mariabeeld van Faydherbe vragen onze aandacht. Dit zou zonder meer een heel bijzonder project kunnen worden. De restauratie van de oostzijde van de Sint-Jacobskerk (het schip en de zijbeuken) is net afgerond. In 2022 start de restauratie van alle daken, gevels en vensters van het transept, koor en de kapellen rond het koor, waaronder de grafkapel van Rubens. Een unieke kans om ook het interieur van de grafkapel aan te pakken, om zo de grafkapel als eerste, volledig gerenoveerde ruimte in de Sint-Jacobskerk in 2024 opnieuw open te stellen en Rubens blijvend te eren.

Foto 3: Pieter Paul Rubens, *O.-L.-Vrouw met Kind omringd door heiligen*, ca. 1630, Olieverf op paneel, 220 x 193 cm, Sint-Jacobskerk, Antwerpen.

© KIK-IRPA, Brussel

<http://balat.kikirpa.be/object/61545>

<https://www.kikirpa.be/nl/erfgoedobjecten/grafkapel-van-peter-paul-rubens>

**Art Nouveau woningen
Brussel, eind 19de-begin 20ste eeuw**

Aan het einde van de negentiende eeuw – de zogenaamde belle époque – ontstond een nieuwe stijlvorm die zich radicaal afzette tegen de academische kunst van die periode. Deze nieuwe ‘vormtaal’ is gekenmerkt door een terugkeer naar de natuur waarbij gestileerde natuurmotieven worden vermenigvuldigd in organische zwierige lijnen. Art Nouveau is een geraffineerd samenspel tussen functionaliteit en esthetiek.

What's in a name

Jugendstil, Style Moderne, Stile Liberty, Modern style, Glasgow style allemaal zijn het termen voor deze internationale kunststijl. In België spreken we meestal over ‘Art

Nouveau’, een term die populair werd dankzij de Parijse kunstgalerij *Maison de l’Art Nouveau* van Siegfried Bing (1838-1905). Victor Horta (1861-1947), Henry Van de Velde (1863-1957), Paul Hankar (1859-1901), Ernest Blerot (1870-1957) zijn slechts enkele van de artiesten die hebben bijgedragen tot de bloei van deze stijl die het toen ‘jonge’ België internationaal op de kaart zette.

Art Nouveau in Brussel

Wie Brussel bezoekt merkt zeker de golvende lijnen en motieven op van de ‘fauna en flora’ die de gevels van woningen en openbare gebouwen sieren.

Vaak zijn Art Nouveau woningen een totaalwerk: de architectuur van het gebouw, maar ook de inrichting en voorwerpen werden op mekaar afgestemd en ontworpen in dezelfde stijl. Tussen het einde van de tweede wereldoorlog en de jaren 60’ zijn verschillende Art Nouveau gebouwen met de grond gelijk gemaakt om plaats te maken voor modernere bouwsels. Van sommige zijn nog grondplannen, architectuurtekeningen of foto’s bewaard. Andere gingen voorgoed verloren...

2023, jaar van de Art Nouveau

Vandaag telt Brussel nog zo’n 500 Art Nouveau gebouwen. Hiervan zijn ongeveer 250 gedeeltelijk of volledig beschermd. De Brusselse regering neemt talrijke initiatieven om ervoor te zorgen dat ook de volgende generaties van dit prachtige erfgoed kunnen genieten. Zo werd afgelopen zomer beslist om 2023 tot het jaar van de Art Nouveau te wijden. In de aanloop naar 2023, maar ook nadien, moeten talrijke restauraties uitgevoerd worden. Samen met de bevoegde administratie en het publiek gaan we op zoek naar waardevolle en urgente projecten waarin we samen het verschil kunnen maken.

Foto 4: *Aanzet van de eretrap*, hout en verguld ijzersmeedwerk, Hotel Solvay, Brussel, Victor Horta (architect), 1894-1903. © KIK-IRPA, Brussel

<http://balat.kikirpa.be/object/11028865>

<https://www.kikirpa.be/nl/erfgoedobjecten/art-nouveau-woningen-in-brussel>

De gipsotheek van Constantin Meunier Meuniermuseum, Elsene, tweede helft 19de-begin 20ste eeuw

Aan het einde van de 19de eeuw bracht Constantin Meunier (1831-1905) een ware revolutie in de kunsten teweeg door op ongeziene wijze arbeiders tot onderwerp van zijn sculptuur te maken. De anekdotiek of het pittoreske waarvan zijn tijdgenoten moeilijk afstand konden nemen, had bij hem plaatsgemaakt voor een synthetische weergave van het heroïsche menselijke lichaam. Al snel werd Meunier internationaal geprezen door de

progressieve kunstscène en werd zijn werk aangekocht door toonaangevende collectioneers en voornamelijk musea. Eminente collega's zoals de Franse beeldhouwer Rodin prezen volop zijn werk.

Het Meuniermuseum

De atelierwoning die Constantin Meunier in 1899 liet bouwen in de Abdijstraat in Elsene werd samen met de kunstcollectie die erin aanwezig was, aangekocht door de Belgische Staat in 1936. Drie jaar later ging het Meuniermuseum open. Dit kleinschalige, intieme museum blijft tot op vandaag miskend. De collectie die het museum herbergt is nochtans uniek en van buitengewone erfgoedkundige waarde. Behalve een 75-tal schilderijen en zo'n 450 kunstwerken op papier van Meunier, omvat de verzameling een 210-tal sculpturen. Een meerderheid is gegoten in brons, 90 zijn van gips. Het museum is vandaag een onderdeel van de Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België.

Even uniek als fragiele gipsen

Op een handvol grote gipsen die in het beeldhouwatelier worden tentoongesteld of zeldzame gevallen die werden opgenomen in de tijdelijke tentoonstellingen na, werden de kunstwerken uit de gipsotheek een eeuw lang nauwelijks aan de blikken van toeschouwer blootgesteld. Deze relatieve onzichtbaarheid laat zich verklaren door de beperkte waardering voor gipsen beelden in de 20ste eeuw. De sculpturen in dit 'minderwaardige' materiaal komen echter vaak dicht bij de hand van de meester dan de bronzen geuten. Vooral wanneer deze plaasters rechtstreekse afgietsels zijn van (vernietigde) was- of kleimodellen en daarna op hun beurt worden gebruikt om de mal voor het bronsgieten aan te maken. Gipsen zijn echter fragiel. Ze zijn nauwelijks bestand tegen mechanische schokken. En bovendien zijn ze corrosiegevoelig: bij bewaring op een plek met een hoge vochtigheidsgraad kunnen de ijzeren structuren in het gips gaan roesten, wat het plaaster vervolgens doet barsten en uiteindelijk uiteenspatten. Het verklaart waarom van een aantal Meuniergipsen die in midden van de 20ste eeuw werden geïnventariseerd, geen spoor meer is.

2031 Meuniers 200ste verjaardag

In 2031 zal de 200ste verjaardag van de geboorte van Meunier worden gevierd. Met het oog op dat feestjaar, zou in de tien jaar die ons daarvan scheiden de gipsotheek aan een grondig materiaal-technisch onderzoek moeten worden onderworpen. Door Meuniers gipsen van naderbij te bestuderen, hopen we alteratieprocessen beter te vatten en gepast te kunnen ingrijpen om de steeds verder aftakelende kunstwerken te vrijwaren. Het doel is om de stukken door middel van conservatorische ingrepen en restauraties terug tentoonstellingwaardig te maken zodat ze vervolgens kunnen worden inschreven in een nieuwe collectiepresentatie in het Meuniermuseum.

Foto 5: Constantin Meunier, De buildrager (detail), gepatineerd gips, 220 x 124,7 x 93,5 cm, Meuniermuseum (KMSKB), Elsene.

© KMSKB/CedricVerhelst

<https://www.kikirpa.be/nl/erfgoedobjecten/de-gipsotheek-van-constantin-meunier>

Balletkostuums van *La Gamme d'Amour* door James Ensor Mu.ZEE, Oostende, ca. 1911-1932 (?)

James Ensor (1860-1949) is een van de meest invloedrijke Belgische schilders. De fantastische en kleurrijke schilderijen, tekeningen en prenten van deze Oostendenaar zijn verspreid over kunstcollecties in heel de wereld. Minder gekend zijn de theater- en muzikale composities van zijn hand.

Liefde voor muziek

In de beroemde 'blauwe kamer' van het Ensorhuis staat tot op vandaag het harmonium dat hij in 1906 cadeau kreeg van het verzamelaarskoppel Albin en Emma Lambotte. Het is op dit instrument dat Ensor verschillende muziekfragmenten heeft gecomponeerd die later werden samengevoegd tot het ballet *La Gamme d'Amour*. Voor deze voorstelling componeerde Ensor niet alleen de muziek maar schreef hij ook het scenario en ontwierp hij de feestelijke decors en kleurrijke balletkostuums. Het ballet verbeeldt het liefdesverhaal tussen twee personages: Miamia, dochter van de uitbaters van een speelgoedwinkel, en Fifrelin. Het stuk werd in 1911 vervolledigd en twee jaar later voor het eerst opgevoerd in Oostende.

Ensor als kostuumontwerper

Van dit ballet en de opvoering zijn nog verschillende stukken bewaard gebleven: de muziek, de voorontwerpen voor de decors en personages, verschillende posters en de balletkostuums. Nadat deze bijzondere kledingstukken een tijd lang in een privécollectie zaten, zijn ze sinds 1995 eigendom van de stad Oostende, waar ze vandaag worden bewaard in Mu.ZEE. In totaal gaat het hier om 6 kostuumstukken vervaardigd uit katoen dat met waterverf is beschilderd: 2 jurken, 1 blouse met korte mouwen, 1 blouse met lange mouwen, 1 rok en 1 broek. Een aantal van deze theaterkostuums bevindt zich momenteel in een bijzonder verzwakte toestand omwille van enkele mysterieuze vlekken die een grote impact hebben op de langdurige bewaring ervan.

Mysterieuze vlekken

In het kader van het opkomende Ensorjaar in 2024 is een herwaardering van deze unieke kostuums zeker op zijn plaats! Naast een conservatiebehandeling zou ook een materiaaltechnisch en historisch onderzoek naar de herkomst van deze mysterieuze vlekken bijzonder waardevol zijn. Misschien is de oorsprong van de vlekken wel te vinden in de opvoering van het ballet zelf? Daarnaast zou een analyse van de verfsamenstelling gebruikt voor deze kostuums meer duidelijkheid kunnen geven over hun ontwerpproces: beschilderde Ensor deze kostuums zelf? Tot slot zijn er ook nog verschillende vragen rond de geheimzinnige persoonsnamen die in enkele van deze stukken terug te vinden zijn... Van wie zijn ze? Schreef Ensor deze zelf in de kostuums? Nog veel vraagtekens dus!

Foto 6: Rok, katoen beschilderd met waterverf, Mu.ZEE, Oostende.

© Mu.ZEE, foto Danny de Kievith

<https://www.kikirpa.be/nl/erfgoedobjecten/balletkostuums-van-la-gamme-damour-door-james-ensor>

De schatten van de kathedraal van Doornik Onze-Lieve-Vrouwekathedraal, Doornik, 7de-20ste eeuw

Vijf indrukwekkende romaanse torens definiëren sinds eeuwen de *skyline* van de stad Doornik. Deze torens zijn een karakteristiek onderdeel van de majestueuze Onze-Lieve-Vrouwekathedraal. Het is geen toeval dat dit gebouw in 2000 werd erkend als UNESCO-werelderfgoed. Het is vanuit architecturaal standpunt één van de belangrijkste gebouwen op het Belgisch grondgebied.

Een bloemlezing van de Westerse kunstgeschiedenis

De kathedraal werd in twee bouwstijlen opgebouwd: de midden-, dwars- en zijbeuken in romaanse stijl (uit de twaalfde eeuw) en het gotische koor (uit het midden van de dertiende eeuw). Maar ook in het kerkinterieur zijn elementen in diverse stijlen en periodes te onderscheiden: van het zestiende-eeuwse koordoksaal in renaissancestijl van Cornelis Floris de Vriendt (1513/14-1575) tot het barokke schilderij *De bevrijding van de geesten uit het Vagevuur* van Peter Paul Rubens (1577-1640). De hele kunst- en architectuurgeschiedenis van de Zuidelijke Nederlanden, van de vroege Middeleeuwen tot en met de twintigste eeuw, kan vanuit dit gebouw verhaald worden.

Een Doornikse schatkamer

De schatkamer van de Onze-Lieve-Vrouwekathedraal telt niet minder dan vijf zalen gevuld met unieke objecten: van het dertiende-eeuwse reliekschrijn van Onze-Lieve-Vrouw tot het oudste gedateerde wandtapijt uit Europa (*La tapisserie d'Arras*). Stuk voor stuk van adembenemende kwaliteit...

Heel wat van de erfgoedparels die de kathedraal van Doornik herbergt, verdienen dringend een betere zorg. We kijken naar de huidige bewaarmstandigheden en maken een lijst van de meest urgent te behandelen kunstwerken. Samen met de beheerders, de vrienden van de kathedraal en de inwoners van Doornik zetten we vervolgens alles op alles om deze bijzondere schatten te omringen met de allerbeste zorgen. Zo garanderen we de toekomst van deze uitzonderlijke kunstverzameling in een al even uitzonderlijk kader.

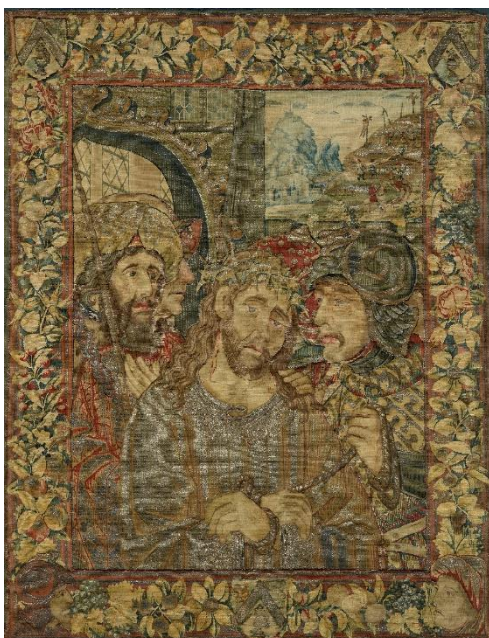

Foto 7: *Wandtapijt met Ecce Homo*, Brussel, 1534, 112 x 87,5 cm, Onze-Lieve-Vrouwekathedraal, Doornik.

© KIK-IRPA, Brussel

<http://balat.kikirpa.be/object/10061545>

<https://www.kikirpa.be/nl/erfgoedobjecten/de-schatten-van-de-kathedraal-van-doornik>

De Nationale Loterij is meer dan spelen!

Door voor een klein bedrag deel te nemen aan een spel van de Nationale Loterij hebben vele spelers niet alleen een kans om te winnen, maar hebben ze ook de kans om ontelbare initiatieven in de samenleving te helpen.

In 2020 kon er dankzij alle spelers **200 miljoen** euro geïnvesteerd worden in projecten en verenigingen die het verschil maken op humanitair, sociaal, sportief, cultureel en wetenschappelijk vlak. De Nationale Loterij is meer dan spelen. Spelen is ook helpen. Speelt u ook?

Speelt u ook?